

Researcher: Social Science Studies

(2017) Cilt 5, Sayı 10, s. 211-223

RSSS
ISSN:2148-2691

Arnold J. Toynbee'nin Türkiye ve Boğazlar Üzerine Değerlendirmeleri (1938)

İrşad Sami YUCA¹

Özet

Europe, after geographical discoveries quickly entered into a modernization. And in time the political, economic and cultural new developments came in to the world agenda. In this process the one of the important political developments was the status of the Dardanelles and the Istanbul straits under the domination of Turkey. For imperialist powers, the geographical location of the straits becomes a political and military problem. The British historian Arnold J. Toynbee gave an interview to The Listener, which is one of the UK's most respected weekly journals, in 1938, about the a sensitive issue of Turkish foreign policy straits, which came up from the 19th century until recently. In this study, an assessment will be made of the opinions expressed by Arnold J. Toynbee in his interview about the Turkish straits.

Anahtar Kelimeler

Türkiye
Akdeniz
Arnold J. Toynbee
Boğazlar
Değerlendirme

Arnold J. Toynbee's Review on Turkey and the Straits (1938)

Abstract

Europe, after geographical discoveries quickly entered into a modernization. And in time the political, economic and cultural new developments came in to the world agenda. In this process the one of the important political developments was the status of the Dardanelles and the Istanbul straits under the domination of Turkey. For imperialist powers, the geographical location of the straits becomes a political and military problem. The British historian Arnold J. Toynbee gave an interview to The Listener, which is one of the UK's most respected weekly journals, in 1938, about the a sensitive issue of Turkish foreign policy straits, which came up from the 19th century until recently. In this study, an assessment will be made of the opinions expressed by Arnold J. Toynbee in his interview about the Turkish straits.

Keywords

Turkey
Mediterranean
Arnold J. Toynbee
Straits
Evaluation

¹ Yrd. Doç. Dr., Muş Alparslan Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, s.yuca@alparslan.edu.tr

GİRİŞ

20. yüzyılda tarihin yazımına ve felsefesine yaptığı katkılarla isminden söz ettirmiş olan İngiliz tarihçi Arnold J. Toynbee ayrıca önemli bir Türkiye uzmanıdır. Osmanlı'dan-Cumhuriyet'e ve sonrasında Türkiye'nin siyasal ve kültürel değişimi üzerine kaleme aldığı çalışmaları ile Türkiye'de ve Dünyada ilgiyle karşılanmış bir tarihçidir. Bunların yanı sıra farklı tarih aralıklarında Türkiye'yi anlamaya yönelik seyahatler yapmış olması ve bu ziyaretlerinin neticesinde İngiliz basın organlarında çeşitli yazılar kaleme almış olması önemlidir. Bu yazıların önemi yabancı bir tarihçinin perspektifinden Türk modernleşmesini ve diğer tarihsel gelişmelerini izlemek ve yeni bakış açılarını inşa edebilmektir. Yazıları arasında önemli sayılabilecek olanlardan birisi ise Toynbee tarafından tarihçi Edward H. Carr'a "*Turkey and the Black Sea Straits*"² adıyla verdiği mülakattır.

Toynbee'nin adı geçen mülakatı 1 Aralık 1938 tarihinde İngiliz basının saygın dergilerinden birisi olan *The Listener*'de yayınlanır. *The Listener*, İngiliz resmi yayın ve radyo kuruluşu olan BBC tarafından Ocak 1929 tarihinde Lord Reith'in genel direktörlüğünde yayın hayatına başlamıştır. Dergi haftalık olarak yayınlanmakta olup kültür, politika, medya, edebiyat ve tarih gibi alanlarda ele aldığı konularla kısa zamanda gerek İngiltere ve gerekse dünya çapında haklı bir üne kavuşur.³

Ocak 1929 tarihinde ilk sayısı ile haftalık olarak yayınlanmaya başlanan *The Listener* son sayısını yayınlayacağı 1991 yılına değin 3.197 sayı ile uzun soluklu bir yayın hayatı örneğini göstermiştir. Alanında tanınmış birçok Batılı ve Doğulu ilim adamının yazılarıyla haftalık içeriğini doladuran *The Listener* İngiliz basınının önemli bir örneği niteliğini taşımıştır. Ayrıca dergi, Virginia Woolf, Phillip Larkin ve T. S. Eliot gibi farklı alanlarda ün yapacak olan bazı yazarların yetiştiği bir okul olma rolünü de üstlenmiştir. *The Listener* İngiltere ve Dünya bazında akademik ve güncel araştırmalar için önemli bir kaynak olarak günümüzde halen önemini arşivlerde korumaktadır.⁴

İngiliz basının etkili bir dergisinde yayınlanmış olan söz konusu bu mülakat dönemin Türkiye'nin Londra Büyükelçiliği tarafında önemli görülmüş olup, Ankara'da başta Başvekile ve ilgili bakanlara sunulmak üzere Başbakanlık Muamelat Genel Müdürlüğü'ne "*Akdeniz, Türkiye ve Karadeniz Boğazları*" adıyla Türkçe çevirisi yapılarak iletilir. Makale Tek Parti dönemi yetkilileri tarafından ilgiyle karşılanmıştır.⁵ Çünkü Toynbee, Türkiye'yi yakından bilen bir tarihçi olması hasebiyle ilgili makalesi CHP'li yetkililerin nazarında kuvvetli hale gelmekteydi. Mülakat, Atatürk'ün sağlığında gerçekleşen Montreux Boğazlar Antlaşması (1936), II. Dünya Savaşı'na gidilen süreçte Boğazların askeri ve siyasi konularda yeniden belirginleşen stratejik önemi ile İsmet İnönü'nün Türkiye'nin yeni lideri olarak ortaya çıkmasının arifesinde yayınlanmış olması nedeniyle önem arz etmektedir. Ayrıca mülakatın

² Arnold J. Toynbee, (Edward H. Carr), "*Turkey and the Black Sea Straits*", *The Listener*, 1 December 1938, ss. 1171-1174.

³*The Listener Historical Archive 1929-1991*. (Erişim Tarihi: 28. Temmuz 2017). gale.cengage.co.uk/images/Listener-6pp-WEB.pdf

⁴ Jamima Kiss, "BBC Launches Online Archive Of The Listener Magazine", *The Guardian*, (Erişim Tarihi: 28 Temmuz 2017). <https://www.theguardian.com/media/2011/mar/31/bbc-online-archive-the-listener-magazine>.; Mustafa Yılmaz, "1923-1938 İngiliz Basını'nın Genel Olarak Değerlendirilmesi Ve Basında Çıkan Türkiye Üzerine Yazılar İndeksi", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, Cilt: 10, Sayı: 28, 1994, ss. 157-208.

⁵ BCA., 030.10.63.424.22.1.

yayınladığı dönemin siyasi gelişmeler açısından hassas bir zaman aralığına denk düşmesinden dolayı ve bu dönemin tarihsel dokusunun bir de Toynbee'nin penceresinden de anlaşılması önemlidir.

Toynbee'nin dünyanın politik gidişatının hararetli olduğu bir zaman diliminde Boğazlar üzerine vermiş olduğu mülakatı Türk ve Dünya tarihi açısından gerek siyasi, stratejik ve gerekse sosyal, ekonomik bağlamlarda ilgi çekici bir özelliğe sahiptir. Ayrıca Boğazlar meselesi günümüze değin şark meselesinin önemli bir muhtevası olup stratejik önemi günümüze kadar taşınmıştır.⁶ Bu nazarla çalışmanın ilerleyen kısımlarında Toynbee'nin Boğazların siyasi ve stratejik konumu hakkındaki mülakatının genel bir değerlendirmesi yapılacaktır.

Toynbee'nin Boğazlar Üzerine Değerlendirmelerinden Bazı Notlar

Toynbee, mülakatın hemen başında okuyucuların dikkatlerini Akdeniz'in coğrafi özelliklerine çekerek, denizin Cebelitarık, Süveyş ve Karadeniz boğazları (Çanakkale ve İstanbul) ile okyanuslara ve farklı diyarlara açıldığını ifade eder. Bu boğazlara hâkim olmanın bazı siyasi ve askeri külfetlerinin olduğunu, bu duruma örnek olarak da Osmanlı döneminde Mısır valisi olan Mehmed Ali Paşa'nın bir anekdotunu aktarır. Mehmed Ali Paşa'ya göre Akdeniz coğrafyasında külfeti en ağır olan halin Çanakkale ve İstanbul boğazlarına hâkim olmak olduğunu belirtir. Toynbee'nin bu ifadelerine karşın Carr'ın bu boğazların nasıl bir önemi var ki bu kadar derinlikli bir yükümlüğü de beraberinde getirmektedir sorusuna karşın. Toynbee, bu yükümlülüğün en belirgin sebebi olarak bu boğazlardan büyük bir kıtaya hükmeden tek bir devletin kapısı olmasıdır. O ülkede Sovyet Rusya'sıdır. Bu ülke Kuzey'den-Güney'e, Doğu'dan-Batı'ya uçsuz bucaksız toprakları ve milletleri içinde barındırmaktadır.⁷ Toynbee'nin bu siyasi, coğrafi ve kültürel tespitine göre bu boğazlara hükmeden Türklerin üzerinde çok fazla politik ve ekonomik baskılar oluşmaktadır. Bu bağlamda 18. yüzyılın ikinci yarısından beri Türk-Rus mücadelesinin ana nedenlerinden birisi Rusların sıcak denizlere inme politikasından dolayı yürüttüğü savaş ve diplomasi yolları sayısız örneklerle doludur.⁸

Toynbee boğazların tarihi açıdan oynadığı siyasi statüsü hakkında şunları aktararak düşüncelerini daha anlaşılır bir şekilde beyan eder:

*"Çanakkale ve Boğaziçi sahilleri boğazların sahibiyle bu sahip kim olursa olsun çünkü Türkiye teselsül eden sahiplerin sadece en sonuncusudur. Bu sahibin arzusu hilafına bir geçit temini için tazyik edenler arasında cereyan eden geçmiş harplerin yer yer enkazıyla sepilidir. Boğazlar bazen Akdeniz'e doğru yol temini için Rusya istikametinden zorlanmıştır. Bazen Rusya istikametine yol temini için Akdeniz'de bulunan bir kuvvet tarafından zorlanmıştır. Bazen de biri Rusya'da diğer Akdeniz'de bulunan ve el ele vermek isteyen iki müttefik kuvvet tarafından zorlanmış ve başka bir kuvvet boğazları bu iki kuvvet arasında elde tutmağa ve iki kuvveti birbirinden ayırmağa uğraşmıştır."*⁹

Bu ifadelerinden anlaşılacağı üzere boğazların hâkimiyeti meselesi tarihi bir konu olup yüz yıllardır buralara hâkimiyet tesis etmek noktasında milletler arası mücadelelere veya

⁶ Şark meselesinde boğazların yeri hakkında detaylı bilgi için bakınız. Şarika Gedikli Berber, *Tarihi Açıdan Türk Boğazları Meselesi (1833-1936)*, Berikan Yayınevi, Ankara, 2008.; Sergey Goryanof, *Rus Arşiv Belgelerine Göre Boğazlar ve Şark Meselesi*, Ötüken Neşriyat, İstanbul, 2006.

⁷ BCA., 030.10.63.424.22.1.; BCA., 030.10.63.424.22.2.

⁸ Nejat Tarakçı, *Deniz Gücünün Osmanlı Tarihi Üzerindeki Etkileri*, [Deniz Kuvvetleri Komutanlığı Deniz Müzesi](#) Yayınları, İstanbul, 2009, s. 253-254.

⁹ BCA., 030.10.63.424.22.2.

koalisyonların teşekkülüne kadar çeşitli formatlarda siyasi ve askeri gelişmelere neden olduğunu söyler. Toynbee bu sözlerinin akabinde düşüncelerini 20. yüzyıl politiğine getirmektedir. Ona göre 19. yüzyıldan 20. yüzyıla boğazlar meselesinde yeni siyasi aktörler belirmesine karşın en önemli olanları Türkiye, Rusya ve Büyük Britanya'dır. Bu konuyla alakalı olarak şunları dile getirir:

*"Ekseriya Büyük Britanya umumiyet itibariyle Rus isteklerinin aksini istemiştir. Montrö Konferansında Büyük Britanya İngiliz ticaret ve harp gemileri için sulh ve harp zamanlarında Akdeniz'den Karadeniz'e boğazlardan serbest geçit hakkı istedi. Fakat Rus harp gemilerine Karadeniz'den Akdeniz'e geçmek hususunda aynı serbestinin bahşedilmesine sarahaten muhalefet etti. Türkiye'ye gelince başlıca kendi evinin efendisi olmak arzusundadır. Boğazların kapısını başka milletlerin kendisinden müsaade almadan keyfemayeşa istedikleri istikamete geçmek için kullanmalarını mümkün kılacak derecede açmak istememektedir. Türkiye'nin boğazları kontrol altında tutması bir lüzumdur. Türkiye için işin lüks ciheti ki cihet tehlikeli bir lüks olmaya müsaittir bu kontrolü sadece maksadı evvel olan kendi istiklalini idame için elde bulundurmak değil fakat aynı zamanda ikinci maksat olan Dünya politikasının büyük devlet oyununda bir rol almak yolunda kullanmaktır."*¹⁰

Yukarıdaki ifadelerinden anlaşılacağı üzere Toynbee, boğazlar meselesinde 19. ve 20. yüzyıllarda vukua gelen siyasi ve diğer gelişmelerin merkezinde Batılı iki büyük güç olan Büyük Britanya ve Rusya'nın yer aldığını ve kendi nüfuzlarını kullanarak ortaya çıkan olayları etkilediklerini belirtmektedir. Boğazların hâkimi Türkiye'nin ise bu coğrafi unsurların sağladığı stratejik imkânlardan kaynaklı olarak Dünya siyasetinde önemli bir aktör olmak gayesinde olduğunu ifade eder.

Toynbee, mülakatta derinlemesine olmasa da 19. yüzyıldan itibaren başladığını kabul ettiği ve 20. yüzyılda devam eden boğazlar üzerinde hâkimiyet kurmak isteyen Büyük Britanya ve Rusya arasındaki siyasi süreci ele alır. Bu süreçte Türkiye'nin temelde Rusya'ya karşı hamisiz kalmamak için batılı büyük güçler ile zamanın koşullarına bağlı olarak çeşitli ittifaklar geliştirdiğini beyan eder.¹¹ Ancak bu sürecin 1918 Mondros Mütarekesi ile tersi bir sürece evirildiğini, Türkiye'nin istememesine karşın boğazların ve Anadolu'nun hâkimiyeti için Sovyet Rusya'sı ile müttefik olmak zorunda bırakıldığını aktarır. Bu tarihsel saptamalar hakkında düşüncelerini şu ifadelerle devam ettirir:

*"Çünkü biz 1918 mütarekesiyle Türkleri İngiliz donanması lehine boğazları açmağa icbar ederken boğazlar üzerindeki bu tahakkümde iki maksat görüyorduk. Bunlardan biri o zaman tanzim ettiğimiz ağır sulh şeraitini kabul ettirebilmek için Türkiye'yi korkutmaktı. İkincisi o sıralarda Karadeniz hinterlandında el'an Bolşeviklere mücadele etmekte olan Beyaz Ruslara mühimmat sevok etmekte. Gerek Türkiye'yi gerek Rusya'yı istihdafeden bu İngiliz tehdidi iki memleketi birbirine yakınlaştırdı. Ve akıbet İngiltere'nin her iki maksadı akamete uğradı. Rusya'da Beyazlar, Kızılılara mağlup oldu. Türkiye'de Cumhur Reisi Kemal Atatürk İtilaf Devletleri tarafından vazedilen sulh şeraitine karşı milli kıyama tahrik ederek müttefikleri 1923 senesinde Lozan'da Türkiye ile yeni bir sulhname müzakeresine icbar etti."*¹²

Bu sözlerinden Çanakkale Savaşı'nın vukua gelmesinde farklı sebepler olmasına karşın savaşın akabinde Rusya'da patlak veren Ekim 1918 devriminden dolayı Büyük Britanya'nın siyasi ve askeri strateji değişikliğine gittiğini de vurgulamaktadır. Bilhassa Ekim Devrimi'ne

¹⁰ BCA., 030.10.63.424.22.4.

¹¹ Kemal H. Karpat, *Türk Dış Politikası Tarihi*, Timaş Yayınları, İstanbul, 2012, s. 249-250.

¹² BCA., 030.10.63.424.22.5.

karşı Beyaz Rusları desteklemek amacıyla boğazlara hâkim olmak istemiştir.¹³ Ancak Anadolu'da başlayan Mustafa Kemal Paşa liderliğindeki halk kurtuluş hareketi ve doğurduğu sonucun Büyük Britanya'nın amellerini akamete uğrattığını belirtir.

Lozan Barış Antlaşması sürecinde çözülmesi gereken meselelerden birisinin ise boğazların statüsü olduğunu vurgulayan Toynbee taraf ülkelerin tezleri hakkında şu belirlemeleri yapar:

*"Lozan'da halledilmesi lazım gelen işlerden biri boğazlar meselesiydi. (...) İngilizler Gelibolu'daki fedakârlıklarının boşa çıkmamasını temin etmek istiyorlardı. Bunun için Çanakkale ve Karadeniz boğazlarının her iki sahilini gayri askeri bir hale getirmek ve boğazlar yoluyla seyrüseferi İngiltere'nin tabiiyetiyle büyük bir söz hakkına malik bulunacağını bir beynelmil komisyonun kontrolü altında kalmak suretiyle boğazları açık tutmağa çalıştılar. Sovyet hükümeti Rusya'daki antibolşevik kuvvetlere boğazlar yoluyla yine İngiliz silahı gönderilmesine mani olmak istedi. Binaenaleyh boğazları Karadeniz'den gireceği harp gemilerine mümkün merteye kapalı bulundurmağa çalıştı. Türkler boğaz sahilleri üzerindeki az kalsın elden kaçıracakları ve istiraada ancak muvaffak oldukları hukuku hükümranlarının muhafazasını sağlamak istiyorlardı. Lozan'da Türkiye boğazlar meselesi hususunda Rusya ile Büyük Britanya arasında bir muvazene siyaseti kullandı. Ve sinede beslediği başka noktaların Büyük Britanya'yı teshilat göstermeğe sevk etmek maksadıyla boğazlar meselesinde Rusya'nın istediği şekilden ziyade Büyük Britanya'nın arzu ettiği şekle yaklaşan bir sureti kabul etti."*¹⁴

Toynbee'nin bu sözlerinden bir kez daha 20. yüzyılın ilk çeyreğinde boğazlar üzerinde gelişen askeri ve siyasi olayların iki kutbunda Büyük Britanya ve Rus çıkar mücadelesinin temelde yattığı anlaşılmaktadır. Sovyet Rusya'sı özellikle devrim karşıtı grupların Büyük Britanya'da herhangi bir lojistik destek görmemesi ve Karadeniz'de ticaret olanağı elde etmemesi için mücadele vermiştir. Türkiye'nin ise savaşın getirdiği yorgunluktan ve diğer dönemin koşullarına bağlı olarak Lozan görüşmeleri sürecinde boğazlarla ilgili her ne kadar tam hâkimiyet talebinde olsa da istekleri Büyük Britanya ve Sovyet Rusya'sı arasında bir denge siyaseti gölgesi altında yürütmüş olduğunu aktarmaktadır.

Türkiye'nin dönemin siyasi koşulları dâhilinde kabul etmek zorunda kaldığı Lozan ve antlaşmanın boğazlar maddesi ileride Avrupa'da gelişen siyasi değişimlere bağlı olarak restorasyondan geçmek baskısıyla karşılaşacaktır. Çünkü 1930'larda Avrupa sathında artan bir Alman Nazizmi ve İtalyan Faşizmi yayılmacılığı tehlikesi, uluslararası siyasetin yanında ülke sınırlarını, ekonomik ve kültürel dokuyu da değişme zorlamaktaydı.¹⁵ Bu nedenlere bağlı olarak Toynbee'ye göre boğazların statüsü ile ilgili Lozan'da kabul edilen şartların değişimi elzemdi. Bu süreci hızlandıran olayın ise I. Dünya Savaşı'ndan sonra yapılan antlaşmalar neticesinde gayri askeri bir durumun var edildiği Ren Havzası'nın Almanya tarafında 10 Nisan 1936 tarihinde işgal edilmesidir.¹⁶ Bu olay neticesinde Türkiye'nin girişimleri ile Montreux'de görüşmelerin başladığını söyler. Bu süreci şu ifadeleriyle açıklar:

"Türkiye kendisine ait olup gayri askeri bir halde bulunan mıntıkları tekrar askerileştirmek istedi. Fakat istediğini kuvvetle değil anlaşma süratiyle elde etmek istedi. Lozan Mukavelenamesinin

¹³ Mustafa Görürüylmaz, *Türk Kafkas İslam Ordusu ve Ermeniler*, Bilgeoğuz Yayınları, İstanbul, 2007, s. 181.; Rahmi Doğanay, *Milli Mücadele'de Karadeniz 1919-18922*, ATAM Yayınları, Ankara, 2001, s. 110.

¹⁴ BCA., 030.10.63.424.22.5. BCA., 030.10.63.424.22.6.

¹⁵ Oral Sander, *Siyasi Tarih 1918-1994*, İmge Kitabevi, Ankara, 2014, s. 43-54.

¹⁶ Haydar Çakmak, *Türk Dış Politikası 1919-2008*, Platin Yayınları, İstanbul, 2008, s. 266-267.

akitleri Türkiye'nin bu müzakere teklifini reddedecek oldukları takdirde Türklerin Almanlara imtisal edeceklerini ve askeri doğruca bu muntakalara sevk edeceklerini biliyorlardı. Binaenaleyh Türk teklifini kabul ettiler ve Montreux 1936 Konferansında Lozan Mukavelesinin yerine kaim olmak üzere yeni bir boğazlar mukavelesi müzakere edildi.”¹⁷

Toynbee'ye göre tarihsel açıdan Lozan Antlaşması sürecinde olduğu gibi Montrö sürecinde de Türkiye bir kez daha Büyük Britanya ve Sovyet Rusya istekleri arasında sıkışmıştır. Ancak Montreux görüşmeleri sırasında netice olarak Türk ve Sovyet Rusya'nın taleplerinin uluslararası camia tarafından daha fazla kabul gördüğünü beyan eder. Ancak bu sürecin en kazançlı kesimini Türkler oluşturduğunu çünkü boğazlarda yer alan gayri askeri bölgelerin ve de komisyonun kalkmasıyla beraber boğazlar üzerinde tam bir hâkimiyet tesis etmiştir. Ancak Toynbee, Montreux Antlaşması'nı ilerisi için yeterli ve tam anlamıyla sorun çözen bir siyasi antlaşma olarak görmez. Bunun nedenini ise şu ifadeleri ile açıklamak ister:

“Bu, boğazlar meselesi akıbeti halledildi mi demektir? Birden bire o neticeye atlamak istical olur. Çünkü nihayet Rus eviyle bu evin Türk kapısı el'an ayrı ellerdedir. Binaenaleyh bu garip vaziyet mevcut oldukça her zaman için müşkülât imkânı vardır.”¹⁸

Bu tarihi tespitlerinden anlaşılacağı üzere Toynbee ısrarla Rusya ve onun sahip olduğu Kafkasya, Kuzey Karadeniz ve Asya gibi geniş toprakların denize açılan kapısı hükmünde olan Karadeniz boğazlarının jeo-stratejik önemine vurgu yapmaktadır. Ve bu iki kapının farklı ülkelerin elinde olmasının sürekli uluslararası siyasette problemler yaratacağını ön görmektedir. Toynbee'nin bu tespitinin yakın zamana değin Türkiye'nin dış politikasında ve boğazların uluslararası ticaret açısından kullanılması bakımlarından birçok defa sorunlarla karşılaşmasından dolayı teyit eder değerde olduğu anlaşılmaktadır.¹⁹

Avrupa'da iyice gerginleşen siyasi tablo ve Almanya'nın Balkanlara doğru genişlemek istemesi Toynbee'ye göre boğazlar meselesinde Türkiye'yi, Sovyet Rusya'sını ve Büyük Britanya'yı birbirlerine yakınlaştırmıştır. Bu yakınlaşma daha çok Akdeniz ve Karadeniz ticaretinin güvenliğini tesis etmek ve Alman-İtalyan yayılmacılığına karşı bir izlenim vermek amacını gütmüştür.²⁰

Mülakatın sonuna doğru Toynbee, Avrupa'daki siyasi gidişata bağlı olarak yakın zamanda vuku bulacak bir cihan harbine Türkiye'nin iştirak etmesine ihtimal vermediğini de beyan eder. Bunun nedenini ise Türk Kurtuluş Savaşı'ndan sonra ülkede uygulanan devrimlerin ve restorasyonların yer edinmesi noktasında kendi iç politikasıyla daha fazla meşgul olmasına bağlamaktadır.²¹

Ayrıca I. Cihan Harbi'nden sonra Türkiye'nin takip ettiği dengeli ve barışçı politikasından dolayı muhtemel ikinci bir cihan harbine bu nedenlerden dolayı da dâhil olmayacağını öngörmüştür. Bu bağlamda şunları ifade eder:

¹⁷ BCA., 030.10.63.424.22.6.; BCA., 030.10.63.424.22.7.

¹⁸ BCA., 030.10.63.424.22.7.

¹⁹ İsmail Soysal, “1936 Montreux Sözleşmesi ve Sonradan Çıkan Sorunlar”, *Çağdaş Türk Diplomasisi: 200 Yıllık Süreç (Sempozyuma Sunulan Tebliğiler)*, Ankara 15-17 Ekim 1997, TTK Yayınları, 1999, ss. 309-325.

²⁰ BCA., 030.10.63.424.22.7.; Aydın Güngör Alacakaptan, “Türk Sovyet İlişkileri 1919-1945”, *Çağdaş Türk Diplomasisi: 200 Yıllık Süreç (Sempozyuma Sunulan Tebliğiler)*, Ankara 15-17 Ekim 1997, TTK Yayınları, 1999, ss. 281-291.

²¹ BCA., 030.10.63.424.22.8.

“Türkiye sureti mahsusada tedbirli ve iyi muvazenede bir siyaset takip etmiştir. Balkanlardaki ve Yunanistan’daki eski düşmanlarıyla olan husumeti toprağa gümmüş ve şimdi hepsiyle fevkalade iyi münasebet tesis etmiştir. İngiliz-Türk dostluğu son dört beş sene içinde büyük adımlar atmıştır. Keza Türkiye ile Almanya arasında dostane münasebet mevcuttur. Bildiğime göre bu cümleden Türkiye en son zamanlarda gerek Büyük Britanya’dan gerekse Almanya’dan ticaretin inkişafı yolunda büyük krediler arz etmiştir.”²²

Sonuç

Bu çalışmada Toynbee’nin düşüncelerine dayanılarak Dünya siyasi tarihinin önemli meselesi olan Çanakkale ve İstanbul boğazlarının ne denli stratejik, kültürel, politik ve ekonomik konularda hassas bir yer teşkil ettiği anlaşılmaktadır. İngiliz tarihçi Toynbee’nin bir mülakat esnasında Türk boğazları üzerine beyan ettiği düşüncelerinde en göze çarpan unsurlardan birisi boğazların denetimi ve kullanılması noktasında 19. yüzyıldan itibaren süregelen Büyük Britanya, Rus ve Türk mücadelesidir. Bu mücadelenin birçok askeri savaş ve siyasi diplomasi ve de koalisyonlara neden olduğunu vurgulamaktadır.

Toynbee’ye göre boğazların en açık iki tarihsel ve kültürel kutbu bulunmaktadır. Bu kutbun bir yönünü Kuzey Karadeniz, Kafkasya ve Orta Asya gibi geniş bir kara coğrafyasına hükmeden Ruslar ile bu evin deniz yönündeki kapıları olan Çanakkale ve İstanbul boğazlarını elinde bulunduran Türkler oluşturmaktadır. O’na göre bu iki evin farklı iki milletin elinde olmasından dolayı ileriki zamanlarda çeşitli siyasi, askeri, ekonomik ve kültürel sorunları doğurmaya devam edecektir.

Mülakatın yayınladığı dönem Montreux Antlaşması’nın birkaç yıl önce gerçekleştiği, II. Dünya Savaşı’na doğru gidilen bir süreç ile İsmet İnönü’nün Cumhurreis olarak Türkiye’nin yeni lideri olduğu bir zaman diliminde ele alınmış olmasından dolayı Türk yetkilileri tarafından ilgiyle karşılanmıştır. Ayrıca Toynbee, II. Dünya Savaşı’na gidilen bir dönemde verdiği bu mülakatta Türkiye’nin muhtemel savaşa girme ihtimalini, Cumhuriyet döneminde yakın komşularıyla kurduğu barışçı ilişkiler ve iç politikada devrimlerin kök salmasıyla çok fazla meşgul olmasından dolayı zayıf görmüştür.

²² BCA., 030.10.63.424.22.9.

KAYNAKÇA

BCA., 030.10.63.424.22.1.

BCA., 030.10.63.424.22.2.

BCA., 030.10.63.424.22.4.

BCA., 030.10.63.424.22.5.

BCA., 030.10.63.424.22.6.

BCA., 030.10.63.424.22.7.

BCA., 030.10.63.424.22.8.

BCA., 030.10.63.424.22.9.

Alacakaptan, A. G. (1999). "Türk Sovyet İlişkileri 1919-1945", *Çağdaş Türk Diplomasisi: 200 Yıllık Süreç (Sempozyuma Sunulan Tebliğiler)*, Ankara 15-17 Ekim 1997, TTK Yayınları, ss. 281-291.

Çakmak, H. (2008). *Türk Dış Politikası 1919-2008*, İstanbul, Platin Yayınları.

Doğanay, R. (2001). *Milli Mücadele'de Karadeniz 1919-18922*, Ankara, ATAM Yayınları.

Gedikli Berber, Ş. (2008). *Tarihi Açından Türk Boğazları Meselesi (1833-1936)*, Ankara, Berikan Yayınevi.

Goryanof, S. (2006). *Rus Arşiv Belgelerine Göre Boğazlar ve Şark Meselesi*, İstanbul, Ötüken Neşriyat.

Görüryılmaz, M. (2007). *Türk Kafkas İslam Ordusu ve Ermeniler*, İstanbul, Bilgeoğuz Yayınları.

Karpat, Kemal H. (2012). *Türk Dış Politikası Tarihi*, İstanbul, Timaş Yayınları.

Kiss, J. (2011). *BBC Launches Online Archive Of The Listener Magazine*, *The Guardian*, adresinden erişildi. (Erişim Tarihi: 28 Temmuz 2017). <https://www.theguardian.com/media/2011/mar/31/bbc-online-archive-the-listener-magazine>.

Sander, O. (2014). *Siyasi Tarih 1918-1994*, Ankara, İmge Kitabevi.

Soysal, İ. (1999). 1936 Montreux Sözleşmesi ve Sonradan Çıkan Sorunlar, *Çağdaş Türk Diplomasisi: 200 Yıllık Süreç (Sempozyuma Sunulan Tebliğiler)*, Ankara 15-17 Ekim 1997, TTK Yayınları, ss. 309-325.

Tarakçı, N. (2009). *Deniz Gücünün Osmanlı Tarihi Üzerindeki Etkileri*, İstanbul, [Deniz Kuvvetleri Komutanlığı Deniz Müzesi](#) Yayınları.

The Listener Historical Archive 1929-1991, adresinden erişildi (Erişim Tarihi: 28. Temmuz 2017). gale.cengage.co.uk/images/Listener-6pp-WEB.pdf

Toynbee, Arnold J. (Edward H. Carr), (1938). Turkey and the Black Sea Straits, *The Listener*, 1 December, ss. 1171-1174.

Yılmaz, M. (1994). 1923-1938 İngiliz Basını'nın Genel Olarak Değerlendirilmesi Ve Basında Çıkan Türkiye Üzerine Yazılar İndeksi, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, Cilt: 10, Sayı: 28, ss. 157-208.

EKLER

T. C.
BAŞBAKANLIK
CUMHURİYET ARŞİVİ

Akdeniz Türkiye ve Karadeniz Boğazları .

68

Yazan: Profesör Arnold J. Toynbee, Profesör E.H.Carr reia-
katiyle (1/12/1938 tarihli The Listner Mecmuasından)

Toynbee: Akdenizi diğer denizlere bağlayan üç boğazda va-
rid olan bir hususiyete bilmem dikkat ettinizmi? bu denizi çepe
çevre ihata eden karaların münkatı olduğu üç dar geçidin hepsi,
her iki sahili birden ya bir tek Devletin hakimiyeti altında ve hiç
değilse kontrolü tahtında bulunmaktadır. Cebelüttarik boğazının
bir cenahını İspanya diğer cenahını Fasın İspanya idaresindeki
mıntakası teşkil etmektedir. Süveyş Kanalı Mısır'ı katetmekte ve
gerek Şarkda Arap yarım adasına uzanan ve gerek Garpda Nil sahası-
nı kaplayan Mısır ile muhat bulunmaktadır. Nihayet burada alfkalan-
dığımız Ak ve Karadenizler arasındaki dar su geçitleri vardır. Gö-
rülüyor ki bu boğazların gerek Avrupaı gerek Asyaı sahilleri Tür-
kiye dahilinde bulunmaktadır .

Tabii Karadeniz boğazlarına malik olmanın garip bir tara-
fı vardır. Ne demek istediğimi izah etmeğe çalışayım. Türkiyenin
şimdiye kadar istihsal ettiği en büyük Devlet adamlarından biri
hakkında yani modern Mısırın Türk Yapıcısı Mehmed Ali hakkında
bir hikâye söylenir. Mehmed Ali 1806 dan 1849 za kadar Mısır'ı idae-
re etmişti. Daha ölümünden evvel Avrupa'da Süveyş kanalının açıl-
masından bahsedilmeğe başlanıyordu . Hikâye edildiğine göre bir
gün bir Avrupalı müteahhit Mehmed Ali ile bir mülâkat temin ederek
Süveyş berzahını katetmek üzere kendisine imtiyaz verilmesini ta-
leb etmiş . Mehmed Ali " ne," demiş, " içinde Çanakkale ve Boğazi-
çi bulunmayan bir memleketi idare etmek taline mazhar iken Mısır-
da bu boğazları kazdırmak için vâsi masraflara gireceğimi mi me'-
mul ediyorsunuz ? " Mehmed Ali Karadeniz ve Çanakkale boğazlarına
malik olmanın İstanbul'daki metbuuna açmış olduğu derdi düşünyor-
du. Katiiyen Mısır'da kendi hesabına aynı cinsden bir müşkül ihdas
etmek niyetinde değildi .

Carr: Bu hikâye hoşuma gidiyor. Fakat acaba mukayeseyi bir
az fazlaca ileriye götürmüyormusunuz? Süveyş kanalı veya Cebelüt-
tarik boğazı sahillerine malik olmanın ciddi bir me'suliyet teşkil
edebileceğini sezmeğe kolaydır. Gerek Cebelüttarik boğazı gerekse
Süveyş kanalı uzun muvasala yollarıdır; bir açık denizi diğer bir
açık denize bağlamakta; Avrupayı Hindistana , Cenubi denizlerine
ve Uzak Şarka sevk etmektedir . Fakat Çanakkale ile Karadeniz bo-
ğazı nereye varıyorlar? yalnız Akdenizi Karadenize bağlıyorlar.

Karadenizin müntehası ise başkayere çıkmamakta; bu boğaz-
lar bir çıkamaz yoldan ibaret bulunmakta ve Okyanus yolu olan Cebelü-

030	10			63	424	22
-----	----	--	--	----	-----	----

-2-

Cebelüttarik boğazı ve Süveyş kanalıyla ehemmiyet bakımından kıyas kabul etmemektedir .

Töynbee: Filvaki Karadeniz bir Okyanusa mülâki olmamakta fakat bir kıtanın sahillerini yıkamaktadır. Bu kıtanın ismi Rus yadır; ve bu gün dünyada , tek bir Hükümet idaresi altında bulunan devamlı arazi parçasının evliyetle en büyüğüdür. Karadeniz sahillerinden Rusya, Şimâl cihetinden Şimâl Okyanusuna ve Şimalışarkide Oral dağlarından Büyük Okyanusun Şimâl sahillerine kadar uzanmaktadır. Avrupa ve Asyanın bu büyük kıtası el sürülmemiş tabii menabi ve yerleşilmeğe âmade boş arazi ile doludur. Binaenaleyh Akdenizden Çanakkale ve Boğaziçi tarikiyle Karadenize seyreden bir gemi katiiyen bir çıkmaz yola tevcihi istikamet etmemekte, Dünyanın muazzam memleketlerinden birine -Hindistan, Çin veya Birleşik Devletler ayarında bir memlekete - ulaşmaktadır. Tabiri diğerle Çanakkale ve Karadeniz boğazlarından geçen deniz yolu aynen Süveyş kanalından geçen deniz yolu derecesinde büyük ticarî ve sevkulceys ehemmiyeti haiz bulunmaktadır. İşte yüz sene evvel Mehmed Alinin fatinane mülahazasına hâkim olan nokta bu olmuştur .

Carr: Fakat Rusyanın Karadeniz boğazı hinterlandı bu derece muazzam ve mühim ise hikâyenizin tazammun eder görüldüğü gibi behemeñâl boğazların sahibine bir müşkül mü ifade der?

Töynbee : hayır , tabii buna lüzum yoktur; hakikatte Türkiye ile Rusya elyevm en iyi dostturlar ve ta harb sonundanberi bu vaziyeti muhafaza etmekte. Her ne olursa olsun Mehmed Alinin noktai nazarı tamamen bir tarafa atılamaz. Çünkü vaziyetin garip bir tarafı vardır. Gerçi hüsnüniyet ve âkilâne Devlet idaresi saikiyle boğazlarda müstetir olan müşkül yenilebilirse de siyasi faaliyetle tamamen hazfedilemez. Zira bu müşkül zorlu bir coğrafi hadise teşkil eder. Bu müşkülü şu suretle ifade edeyim: Bir ev, bir otel ve yahud bir fabrika tasavvur ediniz ki kapısından maada bütün bina bir adamın ve yalnız kapusu bir diğerinin uhdei tasarrufunda olsun . Vaziyetin garabetini tasavvur edersiniz . Keza bina sahibiyile kapı sahibi için - bu takdirde Rusya ile Türkiye için - daima yakın bir ortaklığa girişmenin âkilâne olacağını görürsünüz. Fakat tabii beşeri bildiğimize göre ma'kul olanı görmenin ma'kulü yapmaktan çok daha başka olduğunu da biliriz . Çanakkale ve Boğaziçi sahilleri boğazların sahibiyile - bu sahip kim olursa olsun çürkü Türkiye teşelsül eden sahiplerin sadece en sonucusudur-bu sahibin arzusu hilâfına bir geçit temini için tazyik edenler arasında cereyan eder geçmiş harplerin yer yer enkaziyle serpilidir. Boğazlar bazan Akdenize doğru yol temini için Rusya istikametinden zorlanmıştır; bazan Rusya istikametine yol temini için Akdenizde bulunan bir :

030	10			63	424	22
-----	----	--	--	----	-----	----

The Mediterranean

Turkey and the Black Sea Straits

By Professor ARNOLD J. TOYNBEE with Professor E. H. CARR

TOYNBEE: I wonder if you've noticed one peculiarity about the three channels which connect the Mediterranean with other seas? At the three breaches in the land-wall round the Mediterranean, the land on *both* sides of the narrow sea-passage is in each case under the sovereignty, or at any rate under the control, of a single State. The Straits of Gibraltar are flanked on one side by Spain and on the other by a Spanish-administered zone of Morocco. The Suez Canal is cut through Egypt, which extends, east of the canal, Peninsula, as well as west of it over the Nile Valley. And then there are the narrow waters between the Mediterranean and the Black Sea, with which we are concerned here. You will see that the whole of their European shore, as well as the whole of their Asiatic shore, lies inside Turkey.

Of course there is an awkward side to being in possession of the Black Sea Straits. Let me try to show what I mean. There is a story that is told of one of the greatest statesmen whom Turkey has yet produced. I am speaking of Mehmed 'Ali, the Turkish maker of modern Egypt. Mehmed 'Ali was ruler of Egypt from 1806 to 1849; and, before his death, people in Europe were already beginning to talk about cutting a Suez Canal. The story goes that once a European contractor obtained an audience with Mehmed 'Ali and asked him to give him the concession for cutting through the Isthmus of Suez. 'What?' said Mehmed 'Ali, 'when I am lucky enough to be the ruler of a country that hasn't got a Dardanelles and a Bosphorus in it, do you suppose that I am going to put myself to vast expense in order to dig them for myself here in Egypt?' Mehmed 'Ali was thinking of the trouble which the possession of the Bosphorus and the Dardanelles had already brought upon the head of his own suzerain, the Sultan at Constantinople. He felt quite sure that, in Egypt, he didn't want to manufacture the same kind of trouble for himself.

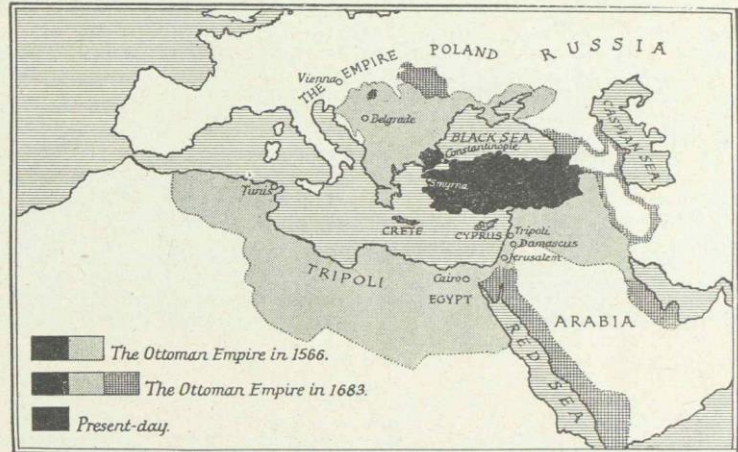
Carr : I like that story. But aren't you perhaps pressing the parallel a bit too far? It is easy to see that the ownership of the banks of the Suez Canal, or of the shores of the Straits of Gibraltar, might be a serious liability. Both the Straits of Gibraltar and the Suez Canal are through routes. They lead from open sea to open sea; they lead from Europe to India and the South Seas and the Far East. But what do the Bosphorus and the Dardanelles lead to? They only lead from the Mediterranean to the Black Sea; and the Black Sea has no way out at the other end. It's a blind alley and cannot compare in importance with the ocean routes which lie beyond Gibraltar and Suez.

Toynbee : It is true that the Black Sea does not run out into an ocean, but it does wash the shores of a continent. This continent is called Russia; and Russia, today, is by far the biggest continuous stretch of territory in the world that is under a single Government. From the coasts of the Black Sea, Russia stretches away northward to the coast of the Arctic Ocean and north-eastward across the Urals to the coast of the Northern Pacific. And this huge tract of Europe and Asia teems with untapped natural resources and abounds in empty lands awaiting settlement. So, when your ship travels out of the Mediterranean through the Dardanelles and Bosphorus into the Black Sea, she is not going up a blind alley after all; she is going to one of the great countries of the world—a country on the scale of India or China or the United States. In other words, the waterway

through the Black Sea Straits is of the same immense commercial and strategic importance as the waterway through the Suez Canal, and that was the point of Mehmed 'Ali's shrewd remark a hundred years ago.

Carr : But if the Russian hinterland of the Black Sea Straits is so huge and so important, must that necessarily mean trouble for the holder of the Straits, as your story seems to assume? Might it not mean profit for him? Is there any need for Turkey and Russia to fall out?

Toynbee : No, of course there is no need; and, as a matter

of fact, Turkey and Russia are the best of friends today and have been so ever since the end of the War. All the same, one can't just put aside Mehmed 'Ali's point; for there is something awkward about the situation; and, though goodwill and wise statesmanship may get over the underlying difficulty, this difficulty can't be completely removed by political action, because it is a hard geographical fact. Let me put the difficulty in this way: imagine a house or hotel or factory in which one man owned the whole building except the door, while another man owned the door but nothing else. You can see that this would be an awkward situation; you can also see that it would be sensible for the owner of the building—in this case Russia—and the owner of the door—in this case Turkey—to go into a close permanent partnership with each other; but, knowing human nature, we also know that to see what is sensible is a very different thing from carrying it out. The shores of the Straits are actually strewn with the wreckage of past wars between the owner of the Straits—whoever he may have been at the moment, for Turkey is only the latest owner in a long series—and other people who have been trying to force a passage against the owner's will. Sometimes it has been somebody in Russia trying to force his way out into the Mediterranean; sometimes it has been somebody from the Mediterranean trying to force his way through to Russia; sometimes it has been a pair of friends—one in Russia and the other in the Mediterranean—trying to join hands, with somebody holding the Straits in between them and trying to keep them apart. Let us imagine ourselves for a moment on board ship, steaming out of the Aegean Bay of the Mediterranean into the Dardanelles. Just before we enter the mouth of the Straits, let us glance at the skyline of the Asiatic coast on our right. It is topped by a row of grave mounds, like those you can see in Wiltshire, at Avebury. One of them is traditionally called 'the grave of Achilles', another 'the grave

of Patroclus'. And they are named after these heroes of Homer's Iliad because Troy, the city which those heroes had come across the sea to attack, lies just over that skyline. And why did the Greeks of the heroic age spend ten years besieging Troy? Well, by the time we have asked this question, our ship will have reached the entrance of the Straits, and if we cross to the opposite gunwale to take a look at Helles Point, which is the tip of the Gallipoli Peninsula, we shall there see the answer to the question that we have just asked. At Helles we shall see one of the monuments to the British and Anzac dead who fell in the Gallipoli campaign of 1915-16. Now we know why, in the Great War, we embarked on that desperately difficult enterprise of forcing the Dardanelles. We wanted to break our way through to Russia, in order to supply her with munitions through the Straits and perhaps to get troops from her in return by the same route; and Turkey, commanding the Straits, disputed our passage because, in the Great War, Turkey was fighting on the other side. Well, three thousand years ago, Troy held the position that Turkey holds today. She was the controller of the Straits; and the siege of Troy and the Gallipoli campaign are two versions of what is really the same story. So now you see why Mehmed 'Ali, the Turkish Governor of Egypt who knew something of the story of the Black Sea Straits in his own time, was unwilling to dig an artificial Dardanelles and Bosphorus across the Isthmus of Suez.

Carr: Well, since the Black Sea Straits are there, and there's no possibility of turning them into dry land, the issue remains; and there are, it seems to me, three principal parties to it: there is Turkey, who controls the Straits because she owns their shores; there is Russia, who wants a free passage through the Straits for her merchant ships and warships in peace and in war, from the Black Sea into the Mediterranean, but does not want the same freedom of passage from the Mediterranean into the Black Sea for the warships of other naval Powers; and then there is Great Britain, who has been for a century or more the principal naval Power in the Mediterranean ever since the time when the question of the Straits was raised by Russia's arrival on the shores of the Black Sea. Of course, now that there are other claimants to naval power in the Mediterranean, there may be other people taking a hand in the Straits question. But for the moment, let's stick to our three, Russia, Turkey, and Great Britain. I've said what I think you'll agree Russia wants. Now what about the other two?

Toynbee: In a general way, Great Britain has usually wanted the opposite of what Russia has wanted. At the Montreux Conference she demanded a free passage through the Straits for British merchant ships and warships in peace and in war, from the Mediterranean into the Black Sea, but clearly opposed the granting of the same freedom of passage from the Black Sea into the Mediterranean for Russian warships. As for Turkey, she wants chiefly to be mistress in her own house; she doesn't want to open the door through the Straits so wide that other nations will be able to use the thoroughfare in either direction, just as they please, without asking Turkey's leave. To keep control over the Straits is Turkey's necessity; her luxury—and this is apt to be a dangerous luxury—is to use this control, not simply for the primary purpose of maintaining her own independence, but also for the secondary purpose of taking a hand in the great power game of world politics.

Of course I have put the different countries' wants in too simple terms. I have tried to put to you the things that each country wants fundamentally, and that each of them therefore comes back to time and again. But this simple groundwork of the picture is overlaid by all kinds of complications. The chief complication is that the relations between Great Britain and Turkey and Russia are all part of a much wider network of international relations in which other parties play important parts. And the attitudes of the three principal parties to the Straits question are apt to change—and even to veer right round—when there are big changes in the wider field of world politics. For example, through the greater part of the nineteenth century Great Britain and Russia were rivals and Turkey was on Great Britain's side, because she was afraid that Russia might try to get hold of

the Turkish door to the Russian house—and the Turks looked to Great Britain to support them against Russia because they knew that the British wanted, in their own interests, to keep the Russians in check. Great Britain fought Russia in the Crimean War in order to preserve Turkey's independence; and she nearly went to war with Russia again with the same object at the end of the Russo-Turkish War of 1877-78. It looked as though this Anglo-Turkish entente against Russia had come to stay; and then, just before the opening of the present century, the whole scene was transformed by the entrance of Germany. Between 1885 and 1907 a common fear of Germany very gradually drew Great Britain and Russia together; but Turkey was still just as much afraid of Russia as she had ever been; and so, feeling that she could no longer count on Great Britain for support against Russia, she turned to Germany instead. Accordingly, in the Great War you had Great Britain and Russia fighting as allies on one side against Turkey and Germany on the other. But at the end of the War the scene was transformed again—this time by the revolution in Russia and the collapse of Germany.

When Russia went Bolshevik, the Russo-British entente broke down and there was a return of the hostile relations which had been usual between Russia and Great Britain in the nineteenth century; when Germany collapsed, Turkey was left without a protector; and then, for the first time in history, Turkey found Great Britain threatening her existence. The peace-terms which the victorious Allied and Associated Powers tried to impose on Turkey were indeed severe; and in this plight Turkey now turned for support to Russia, who was Turkey's old enemy, but who was now once again on bad terms with Turkey's new enemy Great Britain. Immediately after the War, Soviet Russia and Turkey had an obvious common interest; for when, in the Anglo-Turkish armistice of October, 1918, we compelled the Turks to open the Straits to the British Navy, we used this command of the Straits for two purposes. One purpose was to overawe Turkey, in order to be able to impose on her the severe peace-terms that we then drew up. Our other purpose was to send munitions through to the White Russian armies that were then still fighting the Bolsheviks in the Russian hinterland of the Black Sea. This common British menace drew Turkey and Russia together, and in the end both British purposes were frustrated. In Russia the Whites were defeated by the Reds; in Turkey President Mustafa Kemal Atatürk led a national revolt against the Allied Powers' peace-terms, and forced the Allies to negotiate a new peace-treaty with Turkey at Lausanne in 1923.

One of the things that had to be settled at Lausanne was the regulation of the traffic through the Straits; and, in the negotiations about this, each of the parties based its policy on its latest experience. The British wanted to make sure that their sacrifices at Gallipoli had not been in vain; so they worked for keeping the Straits open by demilitarising both shores of the Dardanelles and Bosphorus, and putting the traffic under the control of an international commission, in which Great Britain would naturally have a large say. The Soviet Russian Government wanted to make sure that British munitions for anti-Bolshevik forces in Russia should not be sent in through the Straits again; so they worked for keeping the Straits closed, as far as possible, to the entry of warships from the Mediterranean. The Turks wanted to make sure of retaining the sovereignty over the shores of the Straits—having so nearly lost this sovereignty, and so barely succeeded in recovering it. Turkey held the balance at Lausanne between Russia and Great Britain over this question of the Straits; and, in order to induce Great Britain to be accommodating on other points which Turkey had at heart, Turkey accepted a settlement of the Straits question which was nearer to what Great Britain wanted than it was to what Russia wanted. Under the Lausanne Convention of 1923 an international commission was set up; the shores of the Straits were demilitarised; and warships belonging to outside Powers were given a considerable freedom of entry into the Black Sea.

Carr: Yes, one sees how these arrangements reflect the spirit of the immediate post-War period—demilitarisation of important points of ex-enemy territory, and control by